

«نوروز در تعلیم زبان فارسی تاجیکی»

سیدمیر امین‌آف*

یکی از وظیفه‌های اساسی مکاتب [مدارس] آن است که خوانندگان را به آموزش علم و تکنیک [فناوری] معاصر ترغیب نموده و مهر و محبت واقعی نسبت به وطن را در دل آنها پیوراند. جهت آبادانی جامعه‌ی نوین کشور عزیزمان تاجیکستان، پیگیرانه و صادقانه تلاش نمایند؛ حفظ هر یک وجب مرز و بوم آن را وظیفه‌ی جانی خویش به حساب آورند و در گرامی داشتن میراث وطنی که افتخار ملی محسوب می‌گردد، تمام کوشش را به خرج دهند. هم‌زمان محنت [کار و تلاش] را دوست داشته باشند؛ زیرا بدون این عمل، نمی‌توان علم آموخت و کار و پیکارهای نجیب را برای آبادی کشور و رفاه جامعه انجام داد. مسلم است که نکته‌های مذکور در کتاب‌های زبان فارسی تاجیکی توسط متن‌ها، عملی می‌گردند. فقط متن‌های پرمحتوا امکان وسیع فراهم می‌آورند که خواننده هم در مدرسه و هم در خانه، دانش خویش را رشد بخشیده، پیرامون آن بحث‌ها به راه اندازد و حکمتی را دریابد. این است که مؤلفان کتاب‌های درسی اساساً به متن‌های آثار بدیعی تکیه نموده، هم‌زمان از متن‌های آثار علمی و مطبوعاتی و اسناد رسمی کارگزاری نمونه‌ها آورده‌اند. یکی از معیارهای اساسی انتخاب متن‌ها آن است که از لحاظ بدیعی بودن سزاوار تقلید بوده، به توسعه‌ی دانش خوانندگان کمک می‌نمایند و خوانندگان، هر مسئله‌ی زبانی موجود در

---

* - دکتر سیدمیر امین‌آف؛ زبان‌شناس

رووکی ۳۳ (وژده ی نوروز)

متنها را مشاهده نمایند و اگر این متن‌های فراگیر همه‌ی اسلوب‌های زبان و اساساً اسلوب بدیعی باشند، در تربیت کامل نسل نورس تأثیر برسانند و نهایتاً خوانندگان را برای زندگی پرتضاد امروزی آماده نمایند.

در این رابطه ضروری می‌دانیم که کتاب‌های درسی زبان فارسی تاجیکی را از لحاظ انعکاس مسئله‌ی جشن و سنت‌های ملی، به خصوص نوروز ورق بزنیم. تا بدانیم که خوانندگان توسط متن‌ها با این جشن ملی که به آن افتخار می‌کنیم، تا چه اندازه آشنا می‌شوند و در باره‌ی آن معلومات لازم را کسب می‌نمایند.

در کتاب «زبان مادری» کلاس دوم ابتدایی بیش از شش متن منثور و منظوم در باره-ی وصف نوروز آورده شده است، محتوای آنها چنین است: «دشت و صحرا به سر چادر رنگین گرفت، ابر به سر سبزه و گل‌های رنگارنگ آب می‌پاشد، نسیم فارم [خوش] مژده می‌آرد [می‌آورد]؛ بلبل به ناله آمد، در سر کوه کبک مست قهقهه می‌زند، کوه و چمن و باغ و چمن پر لاله، پشته‌ها لاله‌زار، بهار خوش و لاله زیبا...»

در بین این متن‌ها، پارچه‌هایی هستند که مؤلفان وابسته به سنّ و سال خوانندگان و هدف‌های گوناگون انتخاب نموده و در کتاب جای داده‌اند:

«نوروز فرخنده‌پی»

نوروز اصلاً از کلمه‌های فارسی «نو» و «روز» ترکیب یافته است که معنایش «روز نو» بوده، برای تاجیکان و ایرانیان و افغانها، یعنی خلق‌های فارسی‌زبان و اکثر مردم شرق، آغاز سال نو است. نوروز همان روزی است که شب و روز برابر می‌شود.

برادر، روز نوروزت مبارک

برابر شد شب و روزت، مبارک

در سرزمین تاجیکان نوروز با آغاز بهار و موسم کشت و کار راست می‌آید. از این رو، نوروز را «عید بهار و عید دهقان» نیز می‌نامند. این روز با بیست و یکم ماه مارس برابر می‌

شود. فردای این روز، آغاز سال نو است. دهقانان به صحرا می‌روند. موی سفیدان نخستین چاش [اولین دانه] گندم را به زمین می‌کارند. فصل کشت آغاز می‌یابد....

رسم‌های نوروز زیادند. یک رسم نیکش این است که در نوروز، افراد چیزهای کهنه و نالازم را بیرون آورده، می‌پرتابند [دور می‌ریزند]؛ خانه‌ها را تازه [تمیز] می‌کنند؛ لباس نو می‌پوشند؛ در خانه وسایل نو به کار می‌برند. آدمیان نه تنها خانه، دل‌های خود را نیز تازه می‌کنند. غم و کینه‌ی کهنه را از دل بیرون می‌آورند. آنهایی که با هم قهر بودند، آشتی می‌کنند؛ در این روز همه خطاهای یکدیگر را می‌بخشایند. سال نو را با نیت‌های تازه پیشواز می‌گیرند.

ضمن استفاده و تحلیل متن بالا لازم است که آموزگاران نکته‌های زیر را مورد بحث قرار دهند:

نوروز چه گونه کلمه‌ای بوده است؟ شما هم در همین قالب می‌توانید کلمه بسازید؟ خود را امتحان کنید. این عید به چه کسانی تعلق داشته است؟ سال نو شرفیاب کدام وقت بوده است؟ چرا نوروز را عید بهار و دهقان می‌گویند؟ سنت‌های نوروزی کدام هایند؟ همه‌ی این رسوم را می‌پسندید؟ شما این سنت‌ها را رعایت می‌کنید؟ آری. نه. چرا؟ چه چیز اجازه نمی‌دهد که آن‌ها را عملی کنید. مگر دل‌ها را تازه کردن ممکن است؟ چه طور؟ چرا این جشن ملی ما، مورد پسند همه‌ی مردم دنیاست؟

مطرح ساختن این نکته‌ها و به مباحثه کشیدن خوانندگان، این امکان را فراهم می‌سازد که آنها معنای کلمه‌ی «نوروز» را شرح داده، اهمیت نوروز را درک کنند و سنت‌های آن را بدانند.

مؤلفان، در کتاب‌های زبان فارسی تاجیکی مقاطع ابتدایی و بالاتر، متن‌های گوناگون را درباره‌ی نوروز پیشنهاد کرده‌اند. مردم در نوروز لباس‌های تازه و نو به تن می‌کنند، کدورت دل‌ها را رفع می‌سازند، خانه و مراکز جمعیتی را پاک می‌سازند، بلبلان به نوا می‌آیند.... این همه در کشوری به وقوع می‌پیوندد که در آن جا صلح و صلاح، آرامی و اتحاد، فهم متقابل و وحدت ملی عرض وجود می‌کنند.

رووی ۳۳ (ویریه‌ی نوروز)

هدف کتاب «زبان فارسی تاجیکی» صنف [کلاس] هفتم از آوردن شعر خلیل‌الله خلیلی [دانشمند، ادیب و شاعر برجسته‌ی افغانستان معاصر]، اشاره به نکته‌ی بالاست؛ در این شعر خلیل‌الله خلیلی به نوروز اشاره دارد که آمدن نوروز در کشور خونین کفنان، خونین جگران، آتش‌زده و دارای خانه‌ی ویرانه، بی‌موقع بوده، بهتر است که امسال نیاید. زیرا باشندگان آن نمی‌توانند، به طوری که لازم است، از نوروز پذیرایی کنند. این نکته‌ها را باید خوانندگان درک کنند و بدانند که بسیار باشکوه دایر شدن جشن نوروز به تنجی [آرامش و امنیت] و آرامی کشور و روح بالنده داشتن اهالی آن، سخت وابسته است. این است متن آن شعر:

گویید به نوروز، که امسال ناید،
در کشور خونین کفنان راه نگشاید.
بلبل به چمن نغمه‌ی شادی نسراید
ماتم زدگان را لب پرخنده نشاید
خون می‌دمد از خاک شهیدان وطن،
وای، ای وای وطن، وای.

در کتاب «زبان فارسی تاجیکی» کلاس هشتم متنی از «روایت سعدی» ساتم الخ‌زاده آورده شده است که در آن در باره‌ی جشن‌گیری نوروز در سغد قدیم سخن می‌رود و آن متن چنین آغاز می‌شود: «در سغد هیچ یکی از مراسم بسیار سغدیان با چنین فراخی، شکوه و خرمی تمام خلق، جشن گرفته نمی‌شد، چنان که نوروز گرفته می‌شد. مردان و زنان و بچه‌ها لباس‌های رنگارنگ عیدانه پوشیده، به سیر صحراها، باغ و بوستان‌ها می‌آمدند... مهمانداری‌ها و ضیافت‌های همدیگری [طرفینی] اوج می‌گرفت. این جشن از همه باشکوه‌تر و خرم‌تر در سیرگاه بیرون شهر برگزار می‌شد: در آن جا سراینندگان، گویندگان، رقاصان و شعبده‌بازان، انبوه جمعیت را دلخوش می‌کردند، پایگاه می‌تاختند [پایکوبی می‌کردند]...»

این متن دلیل آن است که نوروز نخستین جشن و جشن ملی ما می‌باشد. امروز جشن عالم‌افروز نوروز تدریجاً در بین خلق‌های دیگر نیز رواج یافته، به جشن جهانی تبدیل شده است. مؤلف همزمان سفارش داده است که خوانندگان متن را بخوانند و برای آن عنوان گذاشته، مضمونش را مختصر نویسند. در آخر متن چنین سؤال و سفارش‌ها پیشنهاد شده‌اند:

۱. نوروز چگونه جشنی است؟ دیگر کدام جشن‌ها را می‌شناسید؟

۲. آیا احیا کردن همه‌ی ویژگی‌های جشن‌های ملی لازم است یا نه؟ چرا؟

«مضمون متن را در یک سطر می‌توانید بیان کنید. توان خود را در مختصر نوشتن محتوای متن بسنجید.»

به همین طریق، در کتاب‌های زبان فارسی تاجیکی، متن‌های جالب و خواندنی در باره‌ی نوروز؛ جشن ملی، به قدری آورده شده‌اند که دیدن و شنیدن تدبیرها و طرز جشن‌گیری نوروز، کیفیت خاصه‌ای به خوانندگان می‌بخشد. اگر توسط متن‌ها، خوانندگان به طرز تشکیل و گذرانیدن نوروز آشنا شوند، معنی متن‌ها را عمیق‌تر درک می‌کنند، پیرامون آن مستقلانه فکر و ملاحظه‌ها می‌کنند، تصورات آنان کاملتر می‌گردد. می‌سزد که بعضی از آن رسم و عادت‌ها را با خواسته‌ها و ادراک امروزه مقایسه و مقابله نمایند. اندیشه‌ها رده و بدل می‌گردند و بعضی چاره‌بینی‌ها [برنامه‌ها] شاید از دید امروز نامطلوب نمایند. در گفتگو، بعضی خوانندگان مسائلی را به میان می‌گذارند که واقعاً قابل اندیشیدن است. مثلاً، آیا [بازی] کبک جنگی و سگ‌جنگی [نظیر بازی خروس جنگی] و تماشای آن ا کار شایسته به حساب می‌آید؟ مگر آدم سالم و بافرهنگ جنگ کبک‌ها و سگ‌ها را که یکی، دیگری را خونین می‌نماید، تماشا کرده، لذت می‌برد؟ به اندیشه‌ی عمده‌ی خوانندگان این کار غلط است.

در مجموع مؤلفان در متن‌های پیشنهادشده‌ی کتاب‌های زبان تاجیکی، امکان لازم را مهیا می‌سازند که خوانندگان بخش به بخش، پیرامون تاریخ پیدایش و طرز جشن‌گیری نوروز، دانش لازم را کسب نمایند و آنان را وادار می‌سازد که جنبه‌های خوب و ناروشن این جشن ملی را برای خوانندگان بیشتر روشن نمایند.